

Josef JANOŠEC¹

POŽÁRNÍ OCHRANA V BEZPEČNOSTNÍ REALITĚ

FIRE PROTECTION IN THE SECURITY REALITY

Abstrakt

Bezpečnostní realita jako ta část objektivní reality, která je spojena s bezpečností a nebezpečností, je předmětem sekuritologie. Požár představuje jednu z hrozeb, která se často vyskytuje. Lidé požáry s určitým úspěchem zdolávají. Požární ochrana představuje soubor aktivit, které mají snížit důsledky požárů na životy a zdraví obyvatelstva a na majetkových a materiálních hodnotách. Příspěvek teoreticky analyzuje požární ochranu v bezpečnostní realitě a stanovuje její místo v bezpečnostní politice a bezpečnostním systémem.

Klíčová slova: požární ochrana, sekuritologie, bezpečnostní realita, bezpečnostní politika, bezpečnostní systém

Abstract

Security reality as a part of objective reality, which is linked to security and danger (non-security), is the subject of securitology. Fire is one of the threats, which often occurs. People fire with some success to overcome. Fire protection is a set of activities designed to reduce the impact of fires on the lives and health of the property and property values. The contribution analyzed theoretically of fire protection in the security reality and establishes its place in security policy and security system.

Key words: fire protection, securitology, security reality, security policy, security system

„Není hanbou nic nevědět, hanbou je nechtít se nic učit.“

Seneca

Úvod

V posledních desíti letech se utváří nová vědní disciplína - sekuritologie, která zkoumá a interpretuje problematikou udržování rovnováhy mezi bezpečím a nebezpečím. V této souvislosti vzniká otázka: Jak je oheň, požár a požární ochrana umístěna v této disciplíně. Jak je v jejím prostředí vysvětlováno to, co je rozvíjeno v dílčích disciplínách, které provázejí praxi požární ochrany? Hledání odpovědí na tyto otázky je samo o sobě inovací teoretického přístupu k řešení následků mimořádných událostí v souvislosti s aktivitami požární ochrany.

¹ doc. Ing., CSc., MV - GŘ HZS ČR, Institut ochrany obyvatelstva, Na Lužci 204, 533 41 Lázně Bohdaneč, e-mail: josef.janosec@ioolb.izscr.cz

Je tady přítomný i druhý aspekt, který souvisí s oborem akreditovaným na Fakultě bezpečnostního inženýrství Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava v jejím doktorském studijním programu „Požární ochrana a bezpečnost“. Fakulta bezpečnostního inženýrství rovněž může konat habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem v akreditovaných oborech, kde je od roku 2007 uvedeno „Bezpečnost a požární ochrana“. Rovněž proto je vhodné věnovat pozornost otázkám teoretických úvah o bezpečnosti a nebezpečnosti ve vztahu k základnímu živlu - ohni.

Oheň a bezpečnost

Oheň je jedním ze základních živlů. Živly jsou, podle starých učenců, vysvětlovány jako prapůvodní kvality. **Oheň, země, vzduch a voda** - z nich byl stvořen svět. Nutno dodat, že bez podílu člověka. Živly není možné vyrábět, vlastnit, produkovat nebo je zapříčinit.

Úvahy o čtyřech živlech jako trvalých základech, z nichž se skládá prapůvod světa, se vyskytují od dob starých filozofů a tvoří podstatu starověké fyziky. Tháles z Milétu pokládal za pralátku světa vodu, Anaximénes vzduch a Hérakleitos oheň. Platón dodal ke čtveřici živlů ještě nebeský živel éter (*aithér*) a přisoudil jim jeden z pěti pravidelných mnohostěnů. Aristoteles kombinoval vlastnosti: teplý/studený a suchý/vlhký a pojmenoval společný původ živlů jako „pátou esenci“ či *kvintesenci* - nebeský éter. Symbolika živlů je používána dodnes. Nejdříve je běžně používali lékaři, filozofové, různí učenci pro rozlišování přírodních jevů a procesů. Základní vlastnosti ohnivého principu jsou: **horko a expanze**. Oheň a světlo, to byli vládci na počátku všeho, co bylo na planetě Zemi při jejím vzniku stvořeno.

Tabulka 1: Základní živly a jejich symboly a výklady [převzato z (5)]

Živel	Těleso (Platón)	Vlastnost (Aristotelés)	Světová strana	Temperament	Symbol
oheň	čtyřstěn	teplý a suchý	jih	choleric	
vzduch	osmistěn	teplý a vlhký	východ	sangvinik	
voda	dvacetistěn	chladný a vlhký	západ	flegmatik	
země	krychle	chladný a suchý	sever	melancholik	

Oheň v bezpečnostní realitě nepůsobí jako filozofický fenomén, ale jako potenciální bezpečnostní hrozba, která, není-li ovládána, může ohrozit životy a zdraví obyvatelstva, poškodit nebo zničit majetek, spálit živou i neživou hmotu, přeměnit energii, změnit životní prostředí a způsobit závažné bezpečnostní stavy. Proto je nekontrolované šíření ohně v bezpečnostní realitě stavem, který vyžaduje bezpečnostní opatření. Činnosti spojené s výskytem ohně a jeho zvládnutím mají svůj průběh do „bezpečnostních“ disciplín.

Rozvoj poznání o ohni, požárech, požární bezpečnosti, požární ochraně bez vědy není myslitelný stejně, jako není myslitelná věda bez výzkumu. Důležité pro výzkum a pro veškeré teoretické úvahy je uvědomění si jednoduchého praktického, ale rovněž filozofického východiska, které spočívá ve zjištění, že **není bezpečnosti bez nebezpečnosti**¹. Logicky z uvedeného poznatku vyplývá, že tyto fenomény působí současně, nepřetržitě a pouze v situaci,

¹ JANOŠEC, Josef. Diskuze základních problémů bezpečnostní vědy. In: *Science & Military*, 2006, č. 2, s. 19 – 31, ISSN 1336-8885. <http://www.aoslm.sk/science>

Obrázek 1: *Monáda - symbol
Jin - Jang*

kdy převažuje intenzita některého z nich, je nezbytné aktivovat opatření pro uvedení stavu do rovnováhy. V praktickém slovníku převažuje používání pojmu bezpečnost, i když z hlediska rovnováhy má stejnou váhu jako nebezpečnost. Bezpečnost je pouze jednou částí z protikladného jevu. Bezpečnost nemá smysl bez nebezpečnosti a nemůže se bez ní vyskytovat, stejně jako světlo bez tmy, aktivita bez pasivity nebo dobro bez zla.

Známý symbol monáda zobrazuje princip Jin - Jang ze staré čínské filozofie taoismu. Vyjadřuje jednotu a současně spolupůsobení nebo boj protikladů a jejich propojení do jednoho celku. Chceme-li dospět v poznávání problematiky bezpečnosti a nebezpečnosti k hlubšímu poznání, měli bychom podporovat výzkum vztahu možných aktérů k bezpečnosti, nebezpečnosti, hrozbám, rizikům, ochraně a obraně proti

jejich působení. Víme, že není bezprostředně potřeba dokumentovat jak planeta Země, lidstvo, jednotlivé státy, kraje, obce, skupiny lidí, jednotlivci, ale rovněž technické, technologické, biologické, informační a jiné systémy, jsou trvale prověřováni ve schopnosti vyrovnávat se s nebezpečím, včetně požáru. Výsledek takového snažení je v podstatě dvojí: **bud' subjekty zachovají vlastní existenci, vlastní bezpečnost, nebo nezachovají.**

Bezpečnostní realita sekuritologie

Bezpečnostní realita je takovou částí objektivní reality, která zahrnuje všechny myšlenky i skutečnosti související s bezpečností a nebezpečností. Všechno, co jakýmkoliv způsobem souvisí, nebo může souviset s bezpečností a nebezpečností je součástí bezpečnostní reality. To znamená, že její součástí je rovněž vše, co se dotýká ohně. Ať jsou to fyzikální, chemické, matematické, informační, modelové, filozofické, psychologické, zdravotní, kulturní, organizační, ochranné nebo jakékoliv jiné poznatky, zkušenosti, data. Zahrnuje skutečné prvky, struktury, jednotlivce, ozbrojené složky, záchranné sbory a prostředky, zákony, krizové a havarijní plány, technologie, metodiky, stavy, procesy, myšlenky, jevy, které se vyskytují reálně nebo s určitou pravděpodobností ohrožují nebo chrání životy, zdraví, majetky, kulturní, vědecké, právní, politické, mravní a jiné hodnoty přírody, společnosti a člověka v planetárním, zemském, informačním nebo duchovním prostoru. Bezpečnostní realita má svou historii, současnost i budoucnost. Bezpečnostní realita je o živé i neživé přírodě, je o člověku, společnosti, zvířatech, nemocích, kriminalitě, kultuře, politice, fungování počítačových systémů, je o kosmickém prostoru i jádrech atomů, léčbě lidí nebo zvířat, o ekologii, průmyslu a nebezpečných provozech, dopravě, požárech, válce, vztazích mezi státy. Je o výčtu dalších podrobností, zřejmých i skrytých vztahů.

Předmětem zkoumání sekuritologie je bezpečnostní realita², to znamená všechno, co je spojeno s vnějšími projevy a vnitřními zákonitostmi bezpečnosti a nebezpečnosti. Bezpečnostní realita měla v historii vývoje planety Země a rovněž v dějinách lidstva své konkrétní stavy, je nepřetržitě proměnlivá a nevyčerpatelná z hlediska možných typových stavů a nečekaných překvapení, způsobených zpravidla výše zmíněnými živly.

² JANOŠEC, Josef. Spojovací články bezpečnosti občana a státu. In: *Vojenské rozhledy*, 1997, č. 3, s. 11 - 18.

Je to rozhodně zajímavá materie pro vědecké zkoumání. Chtěli bychom se dovědět více o **vztahu mezi bezpečím a nebezpečím, o způsobech udržování jejich rovnováhy**. Vědní disciplína může navazovat na soubory poznatků jiných speciálních disciplín, které se věnují dílčím částem problému. Známé jsou pohledy sociologie, politologie, teorie mezinárodních vztahů, teorie obrany státu, vojenské vědy, ochrany vojsk a obyvatelstva, požární ochrany, lékařských věd, psychologie, medicíny katastrof, ochrany informačních systémů, ekonomie a dalších oborů, které pracují s kategoriemi hrozba a riziko.

V řadě aktivit a iniciativ je vhodné upozornit, že v roce 2000 vznikla **European Association for Security**³, která svou činnost zaměřuje na proces bezpečnostního vzdělávání lidí a společností ve sjednocené Evropě. Asociace má členy ze 17-ti států (2010). Pořádala už několik desítek mezinárodních konferencí v letech 2000 - 2010, které vedly odborníky k přijetí konsensu o sekuritologii. Je to pojmenování oboru, který by mohl být základem studijních programů, jež mají připravit odborníky na problémy bezpečnosti a nebezpečnosti.

Proč sekuritologie? Na jednáních konferencí bylo mnohonásobně potvrzeno, že pojem „bezpečnost“ neodráží podstatu oboru, ale jen jeho část. Proto není ani vhodné potvrdit dosud používaný pracovní název disciplíny „bezpečnostní věda“, protože nepokrývá problematiku „nebezpečnosti“. Výsledkem diskuzí je přiklonění k jednoslovnému pojmenování **sekuritologie** v národních jazykových mutacích⁴. Asociace rovněž od roku 2007 vydává časopis *Securitologia*⁵.

Sekuritologie napomáhá systémovému uspořádání současných znalostí z více oborů, které se již zabývaly otázkami bezpečnosti a nebezpečnosti, jejich logickým vysvětlením a uvedením do nových souvislostí. Směřuje k nalezení zákonů a zákonitostí, které budou využitelné pro bezpečnostní praxi a další rozvoj teoretických poznatků. Sekuritologie je oborem lidského poznání, který zkoumá bezpečnostní realitu jako součást objektivní reality, z pohledu vztahu mezi silami bezpečnosti a nebezpečnosti. Vztah, který dekomponuje modelové vyjádření bezpečnostní reality do entity tří základních komponent (Janošec, 1) je

$${}^{s,t,r}BR = \left({}^{s,t,r}B, {}^{s,t,r}BP, {}^{s,t,r}BS \right) \quad (1)$$

kde

- B* intenzita hrozby, měřitelná hodnota bezpečnostního stavu (např. u zemětřesení určeno Richterovou stupnicí, u povodně množstvím vody Q20, Q50, Q100),
- BP* model bezpečnostní politiky (soustava zákonů, předpisů, plánů, uvolňovaných finančních, materiálních, tvůrčích zdrojů a myšlenek),
- BS* model bezpečnostního systému (skuteční vojáci, hasiči, policisté, záchranáři, jejich prostředky a schopnosti zdolávat mimořádné události a krizové situace).
- s* (space) prostor: planeta, kontinent, koalice, region států, stát, kraj, obec, parcela, objekt, laboratoř, přístroj apod.;
- t* (time) čas: ke stanovenému termínu je možné hodnotit *B*, *BP*, *BS* za časové období pro minulost, případně v minulosti (*th* - historický čas) nebo pro budoucnost (*tp* - prognostický čas);

³ <http://www.eas.krakow.pl/>

⁴ KORZENIOWSKI, Leszek, Frederyk. *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*. Krakow: EAS Krakow 2008. 312 s. ISBN: 978-83-925072-1-5; HOFREITER, Ladislav. *Sekuritológia*. [skripta]. Liptovský Mikuláš: AOS Liptovský Mikuláš. 2006. 138 s. ISBN 978-80-8040-310-2; JANOŠEC, Josef. *Sekuritologie - nauka o bezpečnosti a nebezpečnosti*. Vojenské rozhledy. Praha : MO ČR - AVIS. 2007, roč. 16(48), č. 3, s. 3 - 14. ISSN 1210-3292. Dostupný z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2007/rozhledy3.pdf>.

⁵ Dostupné na WWW: <<http://www.eas.info.pl/securitologia.html>>.

r (reality) stav (hrozba): vybrané objektivní informace vztažené k prostoru a času (např. požár, povodeň, zemětřesení, vichřice, průmyslová havárie, ap.).

Libovolnou situaci v bezpečnostní realitě můžeme podrobit zkoumání prostřednictvím scénářů (S), které v každém modelu $M(ti)$ zobrazí stav elementárních prvků v čase ti (Janošec, 1). Elementární prvky modelu, to jsou aktéři A , jejich vzájemné vztahy R a prostředí E . Scénář obsahuje posloupnost modelů, odlišených změnou času (ti).

$$S = (M(t_1), M(t_2), \dots, M(t_i), \dots, M(t_n)) \quad (2)$$

Každý model je samostatným systémem s vnitřní strukturou prvků - aktérů (A), jejich vzájemných vztahů (R) v určitém prostředí (E).

$$M(ti) = (A(ti) \cap R(ti)) \cup E(ti) \quad (3)$$

kde

$A(ti)$ množina aktérů v modelu scénáře v čase ti ,

$R(ti)$ množina vztahů v modelu scénáře v čase ti ,

$E(ti)$ množina prostředí, v němž probíhají vztahy mezi aktéry v čase ti ,

\cap průnik množin,

\cup sjednocení množin.

Vztahy (1), (2) a (3) vyjadřují popis statické struktury bezpečnostní reality. Dynamika znázorňuje rozložení modelů bezpečnostní reality do časové posloupnosti. Jestliže si představíme celuloidový film, který zachycuje za sebou následující snímky, jejichž promítání nám vytváří iluzi plynulého sledování minulých dějů, pak při modelování bezpečnostní reality jde rovněž o tyto činnosti. Základem pro diváka, ale i pro výzkumníka je porovnání dvou modelů v různých časech (tx) a (ty), nebo od různých pozorovatelů $A(1)$ a $A(2)$. Výsledek může být pro $(tx) \neq (ty)$ pouze $M(tx) = M(ty)$ nebo $M(tx) \neq M(ty)$, nebo pro $A(1) \neq A(2)$. ${}_{A(1)}M(tx) = {}_{A(2)}M(tx)$ nebo ${}_{A(1)}M(tx) \neq {}_{A(2)}M(tx)$. Protože výzkum je o změnách, které byly nebo mají být dosaženy, najdeme je porovnáním obou modelů:

$$M(tx) = (A(tx) \cap R(tx)) \cup E(tx)$$

a

$$M(ty) = (A(ty) \cap R(ty)) \cup E(ty) \quad (4)$$

nebo

$${}_{A(1)}M(tx) = ({}_{A(1)}A(tx) \cap {}_{A(1)}R(tx)) \cup {}_{A(1)}E(tx)$$

a

$${}_{A(2)}M(tx) = ({}_{A(2)}A(tx) \cap {}_{A(2)}R(tx)) \cup {}_{A(2)}E(tx) \quad (5)$$

Stav zjištěný porovnáním dvou modelů může u elementárních prvků ($A \mid R \mid E$) vést jen k jednomu z následujících pěti možných stavů (symbol „ \mid “ znamená slovo nebo):

1. vznik nového ($A \mid R \mid E$),
2. pokračování ($A \mid R \mid E$) beze změn,
3. pokračování ($A \mid R \mid E$) s vnitřními změnami,
4. pokračování ($A \mid R \mid E$) po transformaci,
5. zánik ($A \mid R \mid E$). (6)

Obecné pojetí „bezpečnosti - nebezpečnosti“, to znamená nezúžené jen například na problematiku vojenské bezpečnosti, požární bezpečnosti, počítačové bezpečnosti, kriminality, je příspěvkem k pochopení „**obecné sekuritologie**“. Do ní náleží takové skutečnosti, které jsou obecné, společné pro všechny stavy, kdy oprávněně použijeme pojmy „bezpečnost - nebezpečnost“.

Je vhodné připomenout, že to není jen problematika vztažená k sociologickým aplikacím bezpečnosti, tedy vztaženým k lidem, ale zákony a zákonitosti by měly platit rovněž pro technické, technologické, biologické, psychologické nebo jiné předměty lidské pozornosti a zájmu. Tato připomínka je uvedena rovněž proto, že živly, jako je oheň, zcela jistě působily mnohem dřív, než na planetě Zemi vznikl život, než se na ni začal vyvíjet člověk. Z pohledu výzkumníka nebo jakéhokoliv člověka jistě nemůžeme vyloučit zvědavost a otázky, které směřují k hledání odpovědi: Pro koho nebo pro co byl tehdejší oheň nebezpečný? Jak se projevovало jeho působení? Co bylo nebezpečné pro oheň? Jak byl oheň zkrocen?

Securitologie a požární ochrana

Zamysleme se nad tím, co sdělení v předchozím textu znamenají pro objasnění vztahu mezi sekuritologií a požární ochranou. V prvním přiblížení je nezbytné přistoupit k jistému terminologickému upřesnění. V bezpečnostní realitě se vyskytuje **oheň** - úkaz v podobě plamene, který provází hoření, což je něco jiného než **požár** - velký zhoubný oheň, **požářiště** - místo požáru. Sousloví **požární bezpečnost** a **požární ochrana** jsou odvozená.

Když použijeme modelové vyjádření bezpečnostní reality, jak je uvedeno ve vztahu (1), tj. ${}^{s,t,r}BR = ({}^{s,t,r}B, {}^{s,t,r}BP, {}^{s,t,r}BS)$ a připomeneme, že předmětem vědního oboru sekuritologie je bezpečnostní realita, pak je její součástí rovněž požární bezpečnost. Požární ochranu vnímáme jako soubor opatření pro zajištění bezpečnosti v konkrétních lokalitách. Odlišitelné složky bezpečnostní reality jsou symbolickým zápisem jednak statického stavu (1, 2, 3), ale i dynamického vztahu mezi bezpečností a nebezpečností (4, 5, 6). Pro každý prostor, čas a hrozbu, existuje uspořádaná entita informací, pomocně znázorněná entitou bezpečnostní reality. Jednotlivé složky (B, BP, BS) lze v realitě vzájemně odlišit a jako výsledek samostatného pozorování nebo analyzování popsat. Pro sjednocení popisu mohou být zvolena i společná kritéria. Třídícím hlediskem a tedy společnou vlastností pro každou trojici entity jsou prostor, čas (historický a prognostický) a stav (s, th, tp, r). Takovýchto bezpečnostních entit můžeme vytvořit prakticky nekonečné množství. Zvláštní postavení má hrozba (r), která je pro náš případ **hrozbou požáru**. Právě hrozby jsou hlavním důvodem k aktivitám (BP) a (BS). Jsou zdůvodněním připravovaných opatření, vyčleňovaných sil, finančních, materiálních, výzkumných i lidských zdrojů a prostředků, připravovaných technických a technologických systémů, toků informací, organizačních, psychologických i zdravotních opatření.

Securitologie jako nauka o rovnováze mezi bezpečností a nebezpečností **je metodologickým nástrojem pro rozvoj poznání požární bezpečnosti i požární ochrany**. Co je podstatou problémů řešených sekuritologií? Jsou to procesy popisu bezpečnostní reality, vyjádření speciálních stavů, které porušují rovnováhu mezi aktéry a způsoby které napomáhají zpětnému nastolení rovnovážného stavu. K tomu potřebuje sekuritologie znát od jiných vědních oborů co je oheň a požár, jaké fyzikální, chemické, informační, ekologické i geografické vlastnosti a průvodní jevy je charakterizují, aby svá pozorování mohla zatřídit do klasifikace nebezpečnosti. Sekuritologie se zabývá tím, zda jsme schopni přesně poznat a dokonale popsat bezpečnostní realitu. Zabývá se podporou rozhodovacích procesů těch osob, které přicházejí do styku s řešením bezpečnostních problémů v souvislosti s požáry. Současně stanovuje rozumné

cíle pro vědce v oboru sekuritologie: Cílem jsou dokonalé popisy, nebo nalezení zákonů, zákonitostí a vzorových postupů při nacházení rovnováhy v bezpečnostní realitě?

Požární ochrana s použitím metodologie sekuritologie bude splňovat požadavky na vědu, jestliže prokáže, že má propracované a zobecněné rozumové poznání, které vychází z pozorování, rozvažování nebo experimentu. Každá věda je systémem metodicky podložených, objektivních vět o určité předmětné oblasti (o požární ochraně). Předmětnou oblastí je každá skutečnost, kterou jsme schopni uchopit bezprostředně, nebo pomocí pomocných prostředků, což jsou číselné, fyzikální a chemické hodnoty, jevy společenského života (historická věda, sociologie, politologie, aj.). Věda o požární ochraně by měla hledat hypotézy, ověřovat je, testovat prostřednictvím pokusů na falsifikaci jednotlivých důsledků.

Obecně platí, že věda existuje a je uznávána, jestliže výzkumem a svými nástroji potvrdí existenci zákonů, které vystihují její předmět nebo jeho části. Zákony jsou výsledkem poznávání onoho předmětu výzkumu (vědní disciplíny), tedy například požární ochrany jako součásti bezpečnosti. Zákony vnímá vědomí člověka. Vědomí je subjektivní, individuální, závislé na konkrétním člověku. Vnímání zákonů, jako vědeckého poznání, neexistuje bez komunikace. Teprve sdělený poznatek, který vnímá jiný člověk, je uznán jako poznatek. Autor zákona (matematického, fyzikálního, biologického, společenského aj.) v procesu jeho vytváření nemusí komunikovat s jinými osobami. Poznává předmět svého zájmu, tj. komunikuje s ním. To pro vnímajícího (subjekt vnímání) znamená, že **existence čehokoliv** (předmětu zájmu) **je komunikací mezi objektem a subjektem**. Každý subjektivní poznatek nutně působí zpětně na vnímanou objektivní realitu. To platí i pro bezpečnostní realitu, která je součástí objektivní reality. Důsledkem komunikace je změna. Bezpečnostní realita se mění. To znamená, že nejen subjekt získal poznání o bezpečnostní realitě, ale také bezpečnostní realita vnímá toho, kdo ji pozoroval a mění se prostřednictvím komunikace mezi subjektem a bezpečnostní realitou. Tradiční věda předpokládá jednostranný tok informací od objektivní reality k vnímajícímu subjektu, ale soudobé přístupy zvažují, že jde o oboustranný proces. Pozorování není jen jednostrannou činností. Jestliže hlásič požáru předá informaci o zahájení procesu hoření, následují opatření pro ovlivnění vývoje ohně.

Využitím těchto poznatků vědy můžeme vnímáním bezpečnostní reality dosáhnout její změny. Bezpečnostní realita reaguje na pozorujícího, protože výsledek jeho pozorování mění stav jeho poznání a také ovlivní reakci. Jak subjekt, tak objekt pozorování jsou součástí jedné bezpečnostní reality a změna, to znamená jakákoliv aktivita jednoho nebo druhého, třeba změna poznání, je součástí změny bezpečnostní reality.

Příklad bezpečnostní situace: *Žhář úmyslně zapálil objekt, v němž jsou bezpečnostní kamery. Byl zpozorován na monitoru Policie. Incident byl okamžitě zaznamenán a ohlášen na operačním a informačním středisku Integrovaného záchranného systému a následoval výjezd, který zajistil žháře a zastavil šíření požáru.*

Co uvedený příklad znamená? Subjekt (žhář) komunikuje s bezpečnostní realitou a umí ji měnit na základě své vůle (úmyslně založí požár). Takže kromě toho, že probíhá komunikace, neboli výměna informací, mezi subjektem a bezpečnostní realitou, mění se subjekt (z občana na žháře), ale i bezpečnostní realita (vznik mimořádné události, výjezd složek Integrovaného záchranného systému). Dobrý pozorovatel si uvědomuje, že je tady ještě nadřazená řídicí síla této komunikace.

Dílčí závěr o vztahu mezi sekuritologií a požární ochranou vede k uvědomění, že není jen jedna hrozba - požár, že existuje více hrozeb, které mohou situaci bezpečnostní reality v konkrétním případě ovlivnit. To znamená, že požární ochrana (soubor opatření) je jedním

ze způsobů ochrany, které jsou zajišťovány státem, společností, jednotlivcem a proto se nesmí k jejímu koncipování přistupovat bez vytvoření potřebných podmínek pro dosažení synergického účinku. Ze sekuritologie vyplývá, že cílem je nalezení cesty od mimořádné situace k rovnovážnému bezpečnostnímu stavu. Aktivita tedy nekončí „uhasením požáru“, je součástí technologického procesu zakončeného návratem do rovnovážného stavu bezpečnostní reality.

Požární ochrana v bezpečnostní realitě

Ochrana je obecně souhrnem opatření bezpečnostních aktérů pro snížení rizika hrozby a pro zajištění zvládnutí mimořádné události nebo krizové situace, likvidace jejich následků a obnovení normálního stavu. Je orientována na prevenci, řešení účinků hrozeb na životy, zdraví, materiální hodnoty, životní prostředí, organizační nebo duchovní oblasti obyvatelstva a společnosti. Ochrana existuje proto, že je připravována k tomu, aby chránila nebo hájila zájmy obyvatelstva. Z toho vyplývá, že ochrana má dva základní subjekty:

- a) někoho, kdo poskytuje ochranu (hájí);
- b) někoho, kdo ji užívá.

Ochrana je proces uskutečňovaný aktéry v bezpečnostní realitě pro zachování významných hodnot člověka, rodiny, obce, organizace, státu, společnosti proti možným hrozbám.

Ochrana v bezpečnostní realitě při modelovém vyjádření podle vztahu (1), je součástí bezpečnostní reality (BR) v daném prostoru (s), ve zkoumaném čase (t) a pro konkrétní stav (r), vyjádřením souboru představ o řešení nepříznivých stavů, tj. legislativy, směrnic, krizových plánů, dalších dokumentů, jež naplňují bezpečnostní politiku (BP) a schopností skutečně vytvořeného bezpečnostního systému (BS) ve prospěch zajištění ochrany. Ochrana je v terminologii teorie systémů „charakteristikou systému“. Teoretickým protipólem ochrany obyvatelstva je její neexistence.

Ochrana obyvatelstva je v demokratických státech proklamovaným cílem veškerého snažení státu a společnosti, je nejvýznamnějším chráněným statkem. Ochrana obyvatelstva je rovněž vnímána jako plnění úkolů civilní obrany při ozbrojeném konfliktu i mimo něj, zejména úkolů varování, vyrozumění, evakuace, ukrytí a nouzového přežití.

Požární ochrana je používaným pojmem, který je vhodné podrobněji specifikovat. Česká republika přistoupila k formulování představy o obsahu pojmu formou **zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně** ve znění dalších právních úprav. Základní myšlenka zahrnuje přístup, který má zajistit „*vytvoření podmínek pro účinnou ochranu života a zdraví občanů a majetku před požáry a pro poskytování pomoci při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech stanovením povinností ministerstev a jiných správních úřadů, právnických a fyzických osob, postavení a působnosti orgánů státní správy a samosprávy na úseku požární ochrany, jakož i postavení a povinností jednotek požární ochrany.*“

Jak je možné znázornit požární ochranu v bezpečnostní realitě? Požární ochrana je součástí bezpečnostní reality (BR) v daném prostoru (s), což je např. EU, ČR, kraj, obec, podnik, stavba ve zkoumaném čase (t) a pro konkrétní hrozbu požáru (r). Je určena pro všechny možné situace vzniku požáru, které mohou probíhat ve dne, v noci, za mírového i válečného stavu, samostatně nebo i za katastrofického sucha při požárech lesních komplexů. Požární ochrana je pro různé situace budována, obnovována, procvičována, udržována a připravována k aktivnímu použití s předpokládanou intenzitou požáru (B). Bezpečnostní realita je výslednicí současného působení bezpečnostní politiky (BP) jako vyjádřeného souboru představ, tj.

legislativy, krizových plánů, politických cílů a vytvořeného bezpečnostního systému (BS) jako sil, prostředků, technologií, tedy skutečných schopností zasáhnout ve prospěch ochrany obyvatelstva. Zahrnuje rovněž bezpečnostní výzkum v oblasti požární ochrany, jeho informační i praktické výsledky, které se promítají do používaných technických prostředků, technologických nástrojů i informačních produktů.

Dílčí závěr shrnuje, že požární ochrana je charakteristikou bezpečnostní reality, která se promítá do modelového vyjádření bezpečnostní politiky (zákony, předpisy, plány, směrnice, pokyny) a do schopností obsažených v bezpečnostním systému (preventivní činnosti, technologické systémy monitorování požárního nebezpečí, vycvičení hasiči, připravená technika a jejich praktické použití při zásahu a při likvidaci následků). Součástí je rovněž bezpečnostní výzkum v oblasti požární ochrany.

Závěr

Předmětem nově utvářené vědní disciplíny - sekuritologie, je bezpečnostní realita. Významným úsilím této disciplíny je výzkum a interpretace problematiky související s udržováním rovnováhy mezi bezpečím a nebezpečím. Oheň a požár představují fenomény hrozeb v bezpečnostní realitě a požární ochrana pak soubor předem připravených opatření, která mají jejich nežádoucím rozšiřování zabránit. Předmětem příspěvku bylo vymezení těchto problémů v sekuritologickém prostředí s ohledem k praxi požární ochrany.

V úvodní části byl vysvětlován vztah mezi ohněm a bezpečností. Důvodem bylo upozornění, že oheň, jako hrozba v bezpečnostní realitě, je živlem. Existoval dávno před člověkem a není na něm závislý. Bezpečnost bez nebezpečnosti nemá smysl a tento párový princip rovněž existuje nezávisle na člověku. V následující části bylo stručně popsáno modelové vyjádření bezpečnostní reality v sekuritologii. To byla východiska k následnému odvozování vztahů požární ochrany k vědní disciplíně sekuritologii a k bezpečnostní realitě.

Úsilí o vyjádření popsanych souvislostí má rovněž návaznost na vyjádření schematických vazeb na obory akreditované na Fakultě bezpečnostního inženýrství Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava v jejím doktorském studijním programu „Požární ochrana a bezpečnost“ a na „Bezpečnost a požární ochranu“ jako akreditovaný obor, v němž mohou být konána habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem.

Předložené informace jsou významnou inovací teoretického přístupu k řešení následků mimořádných událostí v souvislosti s aktivitami požární ochrany. V současné době nemůžeme tvrdit, že takový pohled povede k rozvoji ekonomicky přínosných inovací, ale potenciál změny v myšlení a možném nacházení nových zákonů a zákonitostí obsahuje.

Literatura

- [1] HOFREITER, Ladislav. *Sekuritológia*. [skripta]. Liptovský Mikuláš: AOS Liptovský Mikuláš. 2006. 138 s. ISBN: 978-80-8040-310-2.
- [2] JANOŠEC, Josef. Diskuze základních problémů bezpečnostní vědy. In: *Science & Military*, 2006, č. 2, s. 19 - 31, Dostupný z WWW: <<http://www.aoslm.sk/science>>. ISSN: 1336-8885.
- [3] JANOŠEC, Josef. *Bezpečnostní realita - předmět sekuritologie*. In: *Bezpečnost' a bezpečnostná veda*. [Zborník vedeckých a odborných prác]. Liptovský Mikuláš - Liptovský Ján: AOS gen. M. R. Štefánika so sídlom v Liptovskom Mikuláši, 2009, s. 27 - 32. ISBN: 978-80-8040-372-0.

- [4] JANOŠEC, Josef. Rozdíly mezi ochranou společnosti a ochranou obyvatelstva. In: *The Science for Population Protection*, 2010, roč. 2, č. 1, s. 33 - 48. ISSN 1803-568X. Dostupný z WWW: <[http://www.population-protection.eu/system/files/vol2n1_janosec .pdf](http://www.population-protection.eu/system/files/vol2n1_janosec.pdf)>.
- [5] KORZENIOWSKI, Leszek, Frederyk. *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*. Krakow: EAS Krakow 2008. 312 s. ISBN: 978-83-925072-1-5.
- [6] Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů.
- [7] Živel. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDivel>>.